

Posudek oponentky diplomové práce

Rousek, Martin. 2023. Mobilizované emoce. Tělesnost a emocionalita v radikálních environmentálních hnutích. Praha, FHS UK.

Diplomová práce Martina Rouska se zaměřuje na společensky i společenskovedně aktuální, ba dokonce urgentní problematiku environmentálních hnutí. Na základě kvalitativního výzkumu realizovaném mezi členkami a členy českého radikálně environmentálního hnutí *Limity* jsme my se autor zaměřuje na roli tělesnosti a emocionality ve rámci této problematiky.

Text je členěný na úvod, kde je kontextualizováno jak téma práce, tak autorova pozice v terénu. Následující teoretická část zprostředkovává některé teoretické koncepty. V případě tělesnosti autor kombinuje základní subjekt vs. objekt dichotomii s tělem, jako sociální praxí, přičemž jak tělesnost, tak především emocionalitu pojednává zejména ve smyslu jejich sociální, resp. politické dimenze v kontextu právě radikálních environmentálních hnutí. Na stručný teoretický úvod, který poskytuje i vymezení základního pojmosloví, jako je *radikalita*, nebo *přímá akce* navazuje část nazvaná: „Tělesná historie radikálního environmentalismu“, která se z mé perspektivy pohybuje na pomezí historického exkurzu a kontextové a tematické literatury. Zde autor mj. umně umísťuje téma do jeho (lokálně) historického kontextu, právě s důrazem na tělesnost. Navazující exkurz do problematiky „Emocí a protestních hnutí“ vře množstvím konceptualizací tohoto fenoménu často navázaných na příklady (většinou sekundární literatura). Zde se seznamujeme (str. 41) s druhou částí toho, jak autor definuje emoce, okrem toho, že se jedná o sociálně konstruované fenomény. Kapitola nabízí i množství typologií i funkčních teoretických přístupů k emocím a tomu, jak s nimi analyticky pracovat. Tzv. teoretickou kapitolu autor zakončuje skromným představením metodologie práce. Následující empirická část zabírá cca třetinu celého textu, rozvíjí vybrané z konceptualizací tělesnosti a emocí z představené tematické literatury, které potvrzuje zejména prostřednictvím interpretací pěti polostrukturovaných rozhovorů.

Autor zpracoval obdivuhodnou šíři odborné interdisciplinární literatury (sociologie, kulturní ekologie, historiografie, politologie) a z práce crčí jeho jak odborné, tak osobní ponoření do tématu. Osobně cením angažovanou rovinu práce, která se autorovy povětšinou daří reflektovat. Kvituji volbu kvalitativní výzkumné strategie pro zodpovězení výzkumné otázky významu tělesnosti a emocionality v rámci zvoleného environmentálního hnutí. Nicméně i přes šíři prezentovaných informací o kontextu „západních“, „nezápadních“ a českých environmentálních hnutí v synchronní i diachronní perspektivě, stejně jako opravdu úctyhodnou šíři rešerše tematické (převážně anglo-jazyčné) literatury práce trpí několika nedostatky.

Primární limitou práce je nedostatečná konzistence, co se její povahy týká. Přestože autor deklaruje, že je jejím cílem na základě kvalitativního výzkumu odpovědět na otázku role tělesnosti a emocionality v konkrétním zkoumaném českém radikálně environmentálním hnutí, převaha tzv. teoretické části na úkor té empirické (2:1) tomuto záměru neodpovídá. Současne, v empirické části autor skutečně z 99 % čerpá pouze z pěti polostrukturovaných rozhovorů, což považuji za hraničně dostačující počet pro empirickou diplomovou práci. Jinak by tomu bylo, byla-li by práce transparentně deklarována jako částečně teoretická, resp. sestávající z rešerše odborné literatury na téma tělesnosti a emocionality v environmentálních hnutí, příp. analýzy sekundárních dat. Navíc, zkoumat „významy a funkce“, které členstvo vybraného hnutí „vědomě či nevědomě“ přisuzuje emocím a tělu, „jak, kde a kdy tyto emoce prožívají a jak se to odráží na sociální realitě“ (str. 63) by bylo záhodněji prostřednictvím

(auto)etnografie, nikoli (pouze) polostrukturovaných rozhovorů, které zprostředkují dialogickou reflexi takové zkušenosti.

Tím se dostávám k metodologii. Jakkoli kvituji autorovu kreativitu, co se jeho „terénního občasníku“ a podobných terminologických novotvarů týká, část věnovaná metodologii, pokulhává. Autor zde na začátku zaměňuje termíny jako je výzkumná strategie a techniky tvorby dat, či dokazuje limity svého porozumění současné definici etnografie (např. Novotná, Špaček, Šťovíčková eds. 2019; Abu Ghosh, Stöckelová eds. 2014), kterou již nepodmiňuje dlouhodobost a kontinuita pobytu výzkumníka v terénu (Malinowski 1922). Techniky tvorby dat nejsou dostatečně přesvědčivě vyargumentovány vzhledem k výzkumné otázce, vzorek není charakterizován a stejně tak by měla být i analýza dat popsána důsledněji. Zejména by mě zajímala otázka induktivního vs. deduktivního přístupu v jejím rámci, vzhledem k tomu, že práce působí, navzdory tomu, že autor tvrdí, že je postavená na otevřeném kódování, zpracovaná spíše deduktivním způsobem. Jeho zamýšlení se nad tím, jak vlastně emoce z terénních poznámek „vydolat“ (str. 62), jenž následuje srozumitelné a v odborné literatuře zakotvené řešení (zaměřit se na lingvistické útvary i neverbální projevy) nicméně čtenáře vrací k teorii, resp. absenci explicitního představení teoretického rámce, a sice, jak autor chápe emoce? Respektive, jakou rovinou emocí se autor míní zabývat? Z textu celkově není totiž vůbec jasné, jak autor zachází s emocemi (zda fenomenologicky, či performativně), a jakou jejich rovinou se autor zabývá (individuální, interakční v rámci hnutí interakční mezi hnutím a mainstreamovou společností). Respektive zde není zřejmé, jak se k sobě vzpomínané perspektivy vztahují, čím se odlišují, čím se doplňují a jaké z toho plynou právě metodologické důsledky. Právě přesvědčivé propojení mezi výzkumnou otázkou, teorií a metodologií je to, v čem práce strádá nejvíce. Jde-li nám totiž o performativní pojetí emocí zakotvené v symbolickém interakcionismu, který v textu autor také zmiňuje, jak je možné zkoumat ho důsledně takřka výlučně přes rozhovory?

V teoretické části tak postrádám explicitní definici zvoleného teoretického rámce, co se tělesnosti a emocionality týká, kde by měly být předkládané teorie tělesnosti a emocionality nejen kriticky představené, ale vztažené k sobě jak v rámci těchto dvou tematických oblastí, tak napříč. Dále mě překvapuje, že do tematické a kontextové literatury autor nezahrnul publikace Kuříka (např. již 2015). K tělesnosti a politickému odporu by také bylo záhodno sáhnout k Butler (2015).

Strukturování práce tak nepovažuji za nejšťastnější, nejen kvůli upřednostňování teorie, resp. často predestinování interpretací na základě tematické literatury a sekundárních dat tam, kde by měl být představen teoretický rámec, ale i kvůli tomu, že historický kontext zkoumaného fenoménu nespadá do teorie, stejně jako je tomu u metodologie, jakkoli by s teorií měla být provázaná.

Poznámkový aparát práce sestává z valné většiny z prezentace původního znění v textu autorem překládaných citací, přitom množství jak aktérských, tak odborných termínů použitých v textu zůstává bez komentáře.

Celkově oceňuji autorovu vyčerpávající rešerši, nicméně se domnívám, že energie k ní vynaložená šla na úkor jasnosti, přesnosti a konzistence práce. Ta by měla být budována prostřednictvím souladu jak teorie, tak metodologie s výzkumnou otázkou. V práci se tak dozvídáme množství informací, jejichž význam není dostatečně přesvědčivě vyargumentován právě k oné výzkumné otázce. Proto očekávám, že v rámci obhajoby student toto napraví. Identifikuje jasně teoretický rámec (odděleně od tematické a kontextové literatury, tzn. teorie tělesnosti a emocí nemusí být postavená na etnografiích emocionality ve vztahu k přímé akci) a vyargumentuje jeho vhodnost ve vztahu jak k výzkumné otázce, tak ke

zvolené metodologii. Současně představí v textu opomíjené limity zvolené techniky tvorby dat (co mu umožnila, co mu znemožnila), tak i limity (šíře) analyzovaného datasetu.

Autorovy závěry současně v záplavě rešerše působí poněkud nepřekvapivě (technika přímé akce vytváří zkušenost tělesného politického empowermentu a současně pocit sounáležitosti ad.). Přikládám to nicméně na vrub jejich nedostatečné vypointovanosti. Proto předpokládám, že se autorovi v rámci obhajoby podaří přesvědčivě nadefinovat mezeru v odborné literatuře a s tím i přínos práce.

Přes drobné a velmi ojedinělé chyby v citacích textu a stylistice ale práce splňuje formální požadavky na kvalifikační text tohoto typu. Doporučuji ji k obhajobě a v případě splnění obou výše zmíněných bodů, pro z mé perspektivy značnou řídkost dat, navrhuji hodnotit jako velmi dobrou (13 b).

V Praze 31.8.2023
Alžběta Wolfová